

Cech řezníků Domažlice
1747–1852

Inventář

EL NAD č.: 1457

AP č.: 385

Mgr. Radka Kinkorová

Horšovský Týn 2012

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu.....	4
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	5
Seznam použitých pramenů a literatury	6
Inventární seznam.....	7

I. Vývoj původce archivního fondu

Počátky cechovního systému v českých zemích úzce souvisejí se zakládáním měst a s rozvojem řemeslné výroby. Sdružení řemeslníků, která záhy vznikala, neměla svoji působnost pouze v otázce spolčování řemeslníků stejného nebo podobného oboru z hlediska ekonomického, ale sehrála rovněž svoji důležitou korporativní roli v otázce sociální a náboženské. Cechovní organizace měly svoji pevně určenou hierarchizovanou podobu. V čele cechů stáli cechmistři, kteří dbali na to, aby se členové cechovních sdružení důsledně řídili pravidly stanovenými v cechovních statutech neboli artikulích, zahrnujících normativy pro provozování řemesla, výuku řemeslnického dorostu a rovněž zásady dobrých mravů. Cechy dohlížely na kvalitu produkce, zejména při výročních trzích, sledovaly dodržování zavedených pracovních postupů, dozíraly rovněž na ceny výrobků, mzdy a počty učedníků a tovaryšů a organizovaly či určovaly nákup surovin.

Řezníci poráželi vepřový, hovězí a skopový dobytek, porcovali maso a prodávali jej, surovinu směli i dále zpracovávat a vyrábět i různé masité pochoutky. Cech řezníků si vydobyl místo na špičce mezi řemeslníckými organizacemi, což se viditelně odrazilo zejména v symbolice: tradiční figurou řeznických znaků se stal korunovaný český lev se širočinou v předních tlapách, v procesích a průvodech se dominantní postavení cechu projevilo jejich řazením hned za městskou reprezentací.¹

Existenci řezníků lze obecně předpokládat v královských městech záhy po jejich založení. Prodej masa se do počátku 15. století uskutečňoval na domažlickém náměstí, jak prozrazuje znění listiny Václava IV., v níž povoluje prozatím provozovat masné krámy uprostřed města.² Statuta převzali domažličtí řezníci od klatovského cechu, jemuž byla potvrzena Vladislavem II. v roce 1488.³ Ceny masa určovala městská rada, jejíž zástupci také kontrolovali kvalitu masa přímo u řezníků.⁴ Dohlíželi zejména na to, aby prodávané maso pocházelo skutečně z deklarovaného dobytčete a aby jej řezníci nevydávali za mladší kus. Stanovení cenových relací prodávaného masa se dochovalo např. z let 1587, 1591, 1594, 1604, 1609 a 1627.⁵ Cech usiloval o to, aby stanovené ceny městská rada porovnávala s cenovou úrovní běžnou v jiných městech.⁶ Obava z konkurence přiměla domažlické řezníky, že se v roce 1616 postavili proti tomu, aby řemeslníci z chodských vsí, připojení k těmto cechům, měli stejná práva jako domažličtí příslušníci cechů.⁷

Řeznický cech patřil k těm bohatším cechovním sdružením v Domažlicích, což dokazuje mimo jiné i výše příspěvku na ohněm poškozené obyvatelstvo Horažďovic.⁸ Výjimečnou úlohu cechu v domažlické společnosti dokládá i počet tří cechmistřů v polovině 17. století, kdy v čele ostatních cechů stojí vždy dva představení.⁹

¹ HRDLIČKA, Jakub – JÁSEK, Jaroslav – HRUBÝ, Vladimír. *Pět století řemeslné symboliky ve sbírce pečetidel a razítek Archivu hlavního města Prahy : komentovaný katalog*. Praha : Heraldická společnost v Praze, 1999, s. 67–71.

² Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně (dále SOKA Domažlice). Archiv města Domažlice (dále AM Domažlice), katalog *Skupina vybraných spisů [1380]–1825*, katalogové č. 987. Václav IV. píše Domažlickým, aby prozatím masné krámy ponechali na náměstí, než se jim vykáže jiné místo, 29. 3. 1408, předchozí sign. I B 1035.

³ Domažlická jsou známa z opisu z roku 1612, k tomu WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století*. Praha, 1906, s. 587.

⁴ SOKA Domažlice, AM Domažlice, kniha snešení, předchozí sign. A1, zápis o jakosti prodávaného masa z roku 1591, fol. 25^v, neinv.

⁵ SOKA Domažlice, AM Domažlice, kniha snešení, předchozí sign. A1, fol. 24^f a dále, neinv.

⁶ SOKA Domažlice, AM Domažlice, kniha snešení, předchozí sign. A1, fol. 26^v, neinv.

⁷ K tomu BLAŽEK, Felix. Spor domažlických cechů s řemeslníky chodských vesnic. *Posel z Domažlic*, roč. 70, 17. 5. 1941, č. 20, nestr., srov. ale s AM Domažlice, kniha snešení, předchozí sign. A1, fol. 221^f a dále, neinv.

⁸ SOKA Domažlice, AM Domažlice, kniha snešení, předchozí sign. A1, fol. 121^f, neinv.

⁹ SOKA Domažlice, AM Domažlice, katalog *Skupina vybraných spisů [1380]–1825*, katalogové č. 1389, poznamenání cechmistřů, 1657.

Od poloviny 18. století jsou známi vždy dva cechmistři (i. č. 1), kteří zastupovali cech navenek. Volení bývali na cechovních shromážděních, která se konávala 3–4krát ročně, později na radnici v přítomnosti rychtáře a konšelů a potvrzování městskou radou, které skládali přísahu.¹⁰ Tito volení představitelé cechu také spravovali cechovní pokladnici, ve které bylo uloženo cechovní jmění a cechovní dokumenty: privilegia, učňovské a tovaryšské listy a knihy. K povinnostem cechmistřů patřila kontrola řemeslné výroby, výkon cechovního soudnictví a předsedání a svolávání cechovních schůzí. Dozorem nad cechy byli pověřeni cechovní inspektoři (komisaři), jejichž funkce dohlížitelů nad činností cechů byla zřízena v roce 1731 Generálním cechovním patentem pro české země.

Všeobecná konzervativnost cechovní organizace zabraňovala rozvoji řemesel a výroby, proto se kontroly řemesel ujal stát. V Generálních cechovních artikulech pro cechovní pořádky dědičných zemí českých ze dne 5. ledna 1739 bylo ukotveno sjednocení cechovních předpisů, zejména v oblasti vzdělávání řemeslnického dorostu, mzdových poměrů a získávání mistrovského práva. Generální cechovní patenty vydané Karlem VI. v roce 1731 a 1739 zásadně oklestily práva cechů, které se v podstatě od 16. století přestaly vyvíjet.

Domažlický řeznický cech tvořilo od poloviny 18. do poloviny 19. století kolem dvaceti pěti mistrů, jejichž jména dokládají předávání řemesla z otce na syna (Vaka doložen 1657 a 1747; 1747 a 1828 doložení např. Holý, Halík, Peklo, Randa, Folget, Tischler, Dietcko).

Cech řezníků působil v Domažlicích do konce dubna 1860, kdy byly všechny cechy zrušeny císařským patentem z 27. prosince 1859, č. 227/1859 říšského zákoníku, který vstoupil v platnost dne 1. května 1860. Ten v úvodním článku III zrušil veškeré dosavadní předpisy o získávání živnostenského oprávnění a také ostatní starší normy o provozování živností, které byly v rozporu s novým živnostenským řádem, který zavedl. Tento řád nahradil dosud existující cechy živnostenskými společenstvy (§§ 106–130). Po zrušení cechů se domažličtí řezníci sdružili ve společenstvu řezníků a uzenářů.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

O způsobu a datu předání archiválií archivního fondu Cech řezníků Domažlice do Státního okresního archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně se nedochovaly žádné písemné informace. Signatury, uvedené v inventárním seznamu jako předchozí, archiváliím přidělil při pořádání domažlického městského archivu Václav Miškovský, profesor reálného gymnázia v Domažlicích, který byl od roku 1935 pověřen péčí o domažlický městský archiv. V městském archivu byly tehdy začleněny i dokumenty cechovní agendy. Cechy a řemesla Miškovský přiřadil do Oddělení VI., ve kterém byly dále rozděleny na knihy (R I), listiny (R II) a cechovní agendu (R III). Neexistuje však žádný písemný záznam dokládající, kdy došlo k vydělení jednotlivých archivních fondů cechů z domažlického městského archivu.

Ani o původním uložení cechovních dokumentů nebyly dohledány žádné záznamy, zřejmě však byly dochované archiválie v době existence cechů uloženy společně s dalšími cechovními písemnostmi v cechovní truhle a opatrovány volenými cechmistry.

O ztrátách dokumentů se nezachoval žádný písemný záznam.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Cechovní písemnosti se z obecných příčin dochovaly jen v omezeném množství: § 130 zákona č. 227/1859 říšského zákoníku ustanovil, že jmění zrušených cechů přechází na nová řemeslnická společenstva. Později pravděpodobně docházelo k tomu, že byly ponechávány především vizuálně poutavé dokumenty a části majetku bývalých cechů, které se později

¹⁰ K jejich volbě a přísaze viz SOKA Domažlice, AM Domažlice, radní protokol z roku 1770, pův. sign. A 6, fol. 13, § 11; fol. 16, § 8 nebo AM Domažlice, radní protokol z let 1775–1776, pův. sign. A 8a, fol. 66–67, § 12.

dostaly do muzeí.¹¹

Archivní fond Cech řezníků Domažlice nebyl ve Státním okresním archivu Domažlice dosud zpracováván.

Archivní fond obsahuje archiválie z let 1747–1852. Agenda cechu se zachovala velmi torzovitě, archivní fond v současné době tvoří dvě úřední knihy. Cechovní manuál (i. č. 1) je rozdělen na dvě části: první obsahuje zápisy o přijímání nových členů cechu, seznam cechovních mistrů a evidenci uhrazování cechovních poplatků z let 1747–1789; druhou část manuálu tvoří záznamy ze schůzí cechu z let 1825–1852. Knihu i. č. 2 tvoří sešité složky ročních vyúčtování, očíslované a uzavřené podpisem cechovního inspektora.

Obě knihy byly zařazeny podle zákona č. 499/2004 Sb. do II. kategorie.

Cechovní manuál (i. č. 1) má potrhaný usňový pokryv, vazba je uvolněná, kniha je poškozena insektem a jednotlivé papíry jsou špinavé. Kniha i. č. 2 má mechanicky poškozené okraje listů.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Archivní fond tvoří pouze dvě knihy, které se zachovaly z celé agendy domažlického řeznického cechu. Jejich rozbořem lze získat informace o členech cechu, o jejich učení, přijímání do cechu a pravidelném vybírání cechovních poplatků. Kniha obsahující několikero celoročních vyúčtování dokládá výši cechovních příjmů a výdajů. Kromě jmen členů cechu manuál zahrnuje rovněž údaje o představených cechu, inspektorech a cechovních písařích.

Přestože se archiválie cechu dochovaly pouze ve zlomku, tvoří důležitou součást písemností dosvědčujících rozvinutý cechovní systém v Domažlicích. Při studiu problematiky potravinářských řemesel v Domažlicích bude nutné věnovat pozornost i dalším archivním fondům, zejména archiváliím uloženým v archivním fondu Archiv města Domažlice.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně archivní fond Cech řezníků Domažlice uspořádala a archivní pomůcku zpracovala Radka Kinkorová.

V Horšovském Týně dne 2. listopadu 2012

Radka Kinkorová

¹¹ K tomu více SEDLÁK, Vladimír J. O ceších a jejich archivech. In *Archivní příručka : sborník přednášek o archivní praxi*. Uspořádali Miloslav Volf a Antonín Haas. Praha : Svoboda, 1948, s. 222.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně (dále SOkA Domažlice), Archiv města Domažlice, kniha snešení, pův. sign. A1, neinv.

SOkA Domažlice, Archiv města Domažlice, radní protokol z roku 1770, pův. sign. A6, neinv.

SOkA Domažlice, Archiv města Domažlice, radní protokol z let 1775–1776, pův. sign. A8a, neinv.

SOkA Domažlice, Archiv města Domažlice, katalog Skupina vybraných spisů 1380–1825, katalogové č. 987, 1657.

Literatura

BLAŽEK, Felix. Z počátků cechů v Domažlicích. *Posel z Domažlic*, roč. 70, 17. 5. 1941, č. 20, nestr.

BLAŽEK, Felix. Spor domažlických cechů s řemeslníky chodských vesnic. *Posel z Domažlic*, roč. 70, 7. 6. 1941, č. 23, nestr.

IMMROVÁ, Kateřina. Řeznický cech v Jaroměři v letech 1621 až 1678. *Stopami dějin Náchodska 14 : sborník Státního okresního archivu Náchod*, 2010, s. 9–51.

HRDLIČKA, Jakub – JÁSEK, Jaroslav – HRUBÝ, Vladimír. *Pět století řemeslné symboliky ve sbírce pečetidel a razítek Archivu hlavního města Prahy : komentovaný katalog*. Praha : Heraldická společnost v Praze, 1999.

JANÁČEK, Josef. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

MÜLLER, Karel. Návrh pravidel pro zpracování typářů a dalšího sfragistického materiálu – pečetí a odlitků pečetí. *Archivní časopis*, 1989, roč. 39, s. 215–219.

VOLF, Miroslav – HAAS, Antonín. *Archivní příručka : sborník přednášek o archivní praxi*. Praha : Svoboda, 1948.

WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století*. Praha, 1906.

WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách (1526–1620)*. Praha, 1909.

I. Knihy

1	Cechovní manuál (Manual neb kniha poctiveho poržadku ržezniczkeho založena v roku 1747 v kral. hranicznem Mieste Domažliczích) <i>Česky, německy, 21,5 x 34 cm, celousňová vazba. Předchozí sign.: R I 31.</i>	1747–1852	K1
2	Knih ročních vyúčtování cechu <i>Česky, německy, 22 x 36,5 cm, sešité složky.</i>	1825–1840	K2

Název archivní pomůcky (archivního fondu):	Cech řezníků Domažlice
Značka archivního fondu:	Cech řez. Domažlice
Časový rozsah:	1747–1852
Počet evidenčních jednotek:	2 (2 úřední knihy)
Počet inventárních jednotek:	2
Rozsah v bm:	0,05
Stav ke dni:	2. 11. 2012
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Radka Kinkorová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Radka Kinkorová
Počet stran:	8
Počet exemplářů:	4
Pomůcku schválil:	Mgr. Radka Kinkorová dne 2. 11. 2012 čj. SOAP/010-0683/2012